

Žofínský prales kráčí do světa

Tomáš Vrška, Kamil Král

Žofínský prales, naši nejstarší pralesovitou rezervaci (od 1838), bezpochyby není na stránkách *Ochrany přírody* nutno představovat. Zatímco jeho mladší, neméně významný bratr Boubínský prales (1858) je znám široké lesnické i ochranářské veřejnosti zejména v německy mluvících zemích (často pod alternativním názvem Kubani Urwald), Žofínský prales je mnohem šířeji znám např. ve Francii. Je-li to proto, že v něm tehdejší majitel hrabě Jiří L. Buquoy uskutečňoval myšlenky francouzského filozofa J. J. Rousseaua a chtěl zde zachovat „památník dob dávno minulých názornému požitku pravých přátel přírody“, už asi nevíme. Současnost však nabízí ještě další důvod pro jeho mezinárodní význam. V roce 2013 byl po dvouletém hodnocení zařazen do světové reprezentativní sítě výzkumných ploch zaměřených na studium dynamiky přirozených lesů a jejich projevu v globálním měřítku.

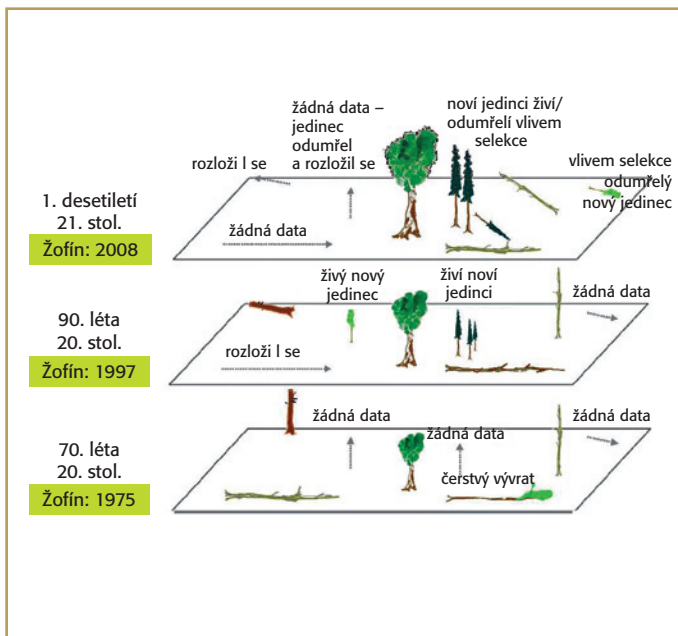
Reprezentant smíšených temperátních lesů v síti SIGEO

Žofínský prales se tak stal pod názvem Žofín Forest Dynamics Plot součástí Smithsonian Institution Global Earth Observatory (SIGEO) – tedy světové výzkumné sítě sdružené pod Smithsonianovým ústavem (Washington D.C., USA), <http://www.sigeo.si.edu/> – a reprezentuje v ní smíšené temperátní lesy kontinentální Evropy. Tato síť byla původně založena (1980) za účelem studia tropických lesů a úspěšně se po desetiletí rozvíjela. Avšak současné otázky spojené s globální klimatickou změnou podnítily Smithsonianův ústav k postupnému budování

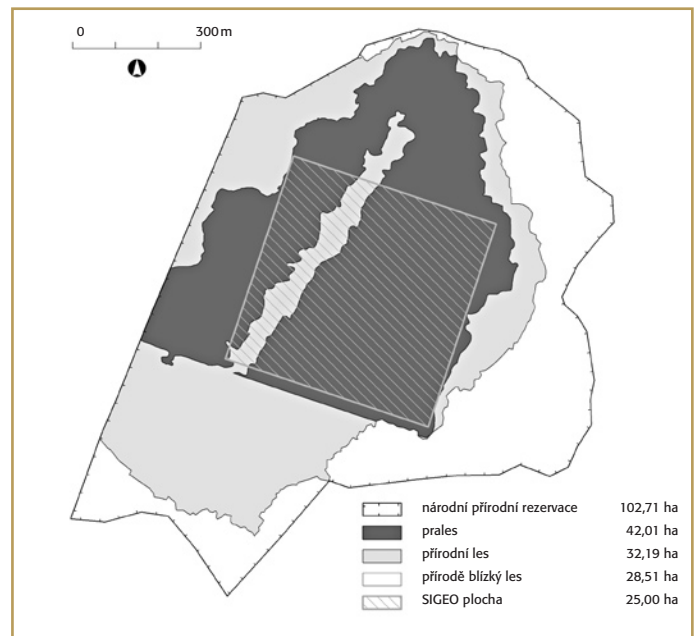

Žofínský prales po orkánu Kyrill v roce 2007

Foto Pavel Šamonil

Obr. 1 Vizualizace časoprostorových dat o vývoji stromového patra

Obr. 2 Schéma lokalizace SIGEO plochy v NPR Žofínský prales

srovnatelné sítě v pásmu temperátních lesů (viz <http://www.sigeo.si.edu/Temperate%20Forest%20Program>).

Současný technologický rozvoj umožňuje vědě jít, resp. běžet dopředu, stále rychleji – avšak k vyřešení řady otázek o dynamice přirozených lesů nestačí jenom moderní přístroje a technologie. K zodpovězení otázek o vývojových procesech v lesích potřebujeme znát změny prostorového uspořádání živých i odumřelých stromů v prostoru a čase a právě jejich získání nelze urychlit.

Díky heroickému úsilí typologa Eduarda Průši a jeho spolupracovníků – zejména typologa Jiřího Vokouna a bývalého ředitele lesního závodu Nové Hradky Bohuslava Švarce – byla v Žofínském pralese v roce 1975 zaměřena a vyhotovena nejrozsáhlejší tzv. stromová mapa na světě, tedy mapa zachycující prostorové vztahy stromů. Na ploše 72 ha bylo pozíčně zaměřeno a na základě dalších atributů popsáno 20 000 stromů. V roce 1997 a 2008 (rok po orkánu Kyrill) se podařilo měření na celé ploše opakovat (obr. 1) včetně zachycení velkých disturbancí způsobených tímto orkánem. A právě časoprostorová infor-

mace spojená se spontánním vývojem lesa a z ní potenciálně získatelné výsledky jsou základní podmínkou pro zařazení plochy do sítě SIGEO. Po dohodě s pracovníky Smithsonianova ústavu byla v jádru Žofínského pralesa vybrána čtvercová plocha o velikosti 25 ha (obr. 2), na které byla doplněna a standardizována všechna měření podle protokolů užívaného společně v celé globální síti.

Výzkumná plocha je otevřená badatelům

Primárně jsou z plochy dnes získávány výsledky zaměřené na disturbanční dynamiku dřevinného patra a půdního prostředí, prostorovou a časovou variabilitu hlavních porostních ukazatelů, dynamiku vývojových stadií, dynamiku bylinného patra ve vztahu k dřevinnému, změny stromových prostorových vzorů v čase apod. Získaná data lze však využít i pro jiné vědní obory, které zkoumají procesy na dalších organismech vázaných na les. Aktuálně např. probíhá projekt Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i. (VÚKOZ) a Mik-

robiologického ústavu AV ČR, který se zabývá problematikou dynamiky rozkladu tlejícího dřeva na různých prostorových úrovních – od měřítka celých kmenů na zaměřené ploše až po makromolekulární měřítka zkoumající populace a funkci hub, hlavních dřevních dekompozitorů. Podobně je ve spolupráci VÚKOZ a Přírodovědecké fakulty MU v Brně studována problematika sukcesních sérií mechorostů ve vazbě na dekompoziční sérii tlejících kmenů jednotlivých dřevin.

Rádi avizujeme, že SIGEO plocha a její data o vývoji stromového patra jsou otevřeny pro další biologické týmy, které by je mohly smysluplně využít a rozšířit tak komplex otázek řešených na této ploše a samozřejmě i v širším měřítku. **Kooperaci je možno dohodnout na odboru ekologie lesa VÚKOZ (www.pralesy.cz), který je správcem této plochy a zajišťuje nejenom sdílení vlastních dat pro ostatní SIGEO plochy, ale i pro externí badatelské týmy.**

Autoři pracují v odboru ekologie lesa Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i.

SUMMARY

Vrška T. & Král K.: The Žofín Primeval Forest Goes Out into the World

The Žofín Primeval Forest in the Novohradské hory/Nové Hradky Mts. in South Bohemia is the oldest primeval forest-like protected area in the Czech Republic (since 1838). The core zone of forest reserve was included into a global comprehensive network of research plots aiming at research of natural forest dynamics and their appearance at the global scale after two years of evaluation and assessment.

The Žofín Forest Dynamic Plot became a part of the Smithsonian Institution Global Earth Observatory (SIGEO), representing mixed temperate forest in continental Europe there. After agreement with Smithsonian staff members, a square plot covering 25 hectares was chosen in the Žofín Primeval Forest core zone where all the parameters were standardized and upgrades following the protocols used in the whole global network as a common basis. Primarily, information on dynamics in woody plant layer disturbance, development stage and in herb layer in relation to woody plant one, changes in tree spatial patterns, etc. has been gained from the plot. Moreover, the data gained there can be used by other scientists studying different groups of organisms.